

N. F. Gabchak // Naukovij visnik Volins'kogo natsional'nogo universitetu imeni Lesi Ukrainki. – 2011. – №9. – S.149–153.

4. Kopal' Jo. Korolevo – najdavnishta stojanka pervisnikh l'udej na Ukraini / Jo. Kopal' [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://rest4u.com.ua/reviews/korolevo-naydavnishta-stoyanka-pervisnikh-lyudey.html>.

5. Mashika O. Stojanka pervisnikh l'udej v Korolevi stane muzejem pid vidkritim nebom? / O. Mashika // Novini Vinogradivschini. – 2006. – 27 veres. – S.3.

6. Pen'ak P. S. Arkheologichni starozhitnosti u Zvedenn'i pamjatok istopiji i kul'turi Zakarpats'koji oblasti / P. S. Pen'ak // Materiali i doslidzhenn'a z arkheologiji Prikarpat'ta i Volini. – 2006. – Vip.10. – S.272–276.

7. Petraniv's'kij V. L. Turistichne krajeznavstvo: navch. posib. / V. L. Petraniv's'kij, M. Jo. Rutins'kij. – K.: Znann'a, 2006. – 575 s.

8. Pop D. Zamki Podkarpatskoj Rusi / D. Pop, I. Pop. – Uzhdorod: Patent, 2003. – 128 s.

9. Prokhnenko I. Istorichni tajemnitii korolivs'kogo zamku N'alab na Vinogradivschini / I. Prokhnenko [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://uzhgorod.net.ua/news/57279>.

10. Rusin S. Malokopans'ke gorodische / S. Rusin // Gazeta pokrajins'ki. – 2007. – 3 veres. – S.7.

11. Fedaka P. Zberezhenja ta vikoristann'a istoriko-kul'turnoji i ta arkhitekturnoji spadshchini na Zakarpatt'i / P. Fedaka // RIO. – 2006. – 24 listop. – S.5.

12. Shandor F. Arkhitekturni pamjatniki Zakarpatt'a / F. Shandor, M. Palinchak // Turizm spadshchini v Zakhidnij Ukraini. – Uzhdorod: Lira, 2001. – S.42–63.

Hodya I. M., PhD, Uzhgorod National University, faculty «Tourism and international communications» department of tourism infrastructure and services (Ukraine, Uzhgorod), dz2352@gmail.com

Regional analysis historical and cultural tourism in Ukraine: development prospects

The article states that Vynogradiv area, which from ancient times lived people of different traditions and beliefs, preserved for posterity imperishable monuments of material and spiritual culture. In Vynogradiv area concentrated almost all types and categories of monuments, archeology, architecture, sacred buildings. The life and the life of the peoples inhabiting Vynogradiv area at different ages, telling big historical exposition of many regional museums district. Describes the many hiking trails historical and cultural areas. Outlines the priorities for the development of tourism in the area, which will improve the competitiveness of the historical and cultural tourism of the area.

Keywords: Vynogradiv area, historical and cultural tourism, archeological sites, monuments, sacred buildings, museum.

* * *

УДК 94:[629.7»1983;2014»:(327.5/8:470+571)](042.2)

Куцька О. М., кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри тактики факультету бойового застосування військ, Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (Україна, Львів), kutska_o@yahoo.com

Беспєка В. Ю., ад'юнк штатний науково-організаційного відділу, Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (Україна, Львів), vadim12323@ukr.net

АВІАКАТАСТРОФИ «БОЙНГІВ» 1983 ТА 2014 РОКІВ: АНАЛОГІЇ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ

Проаналізовано авіакатастрофи «бойнгів» 747 південнокорейської компанії у 1983 р. та МН17 малайзійської авіакомпанії у 2014 р. Мета роботи – порівняння російської пропаганди в обох випадках. Дослідження проводилося методом порівняльного аналізу та історизму, що дає змогу через призму події 1983 року оцінити пропагандистські маніпуляції політтехнологів РФ у подіях зі збитим на території Сходу України «Бойнгом» у 2014 р. На основі отриманих висновків визначено, що неочікуваність отримання інформації про збиті літаки спонукала Кремль до швидких, часом неорганізованих дій, введення в оману світової спільноти. Прослідковані аналогії наводять на думку, що Росія, як і колись СРСР, не соромиться використовувати жорсткі, часом

агресивні методи прикриття своїх військових помилок на політичній арені. Це відбувається шляхом поширення вигідної для офіційної Москви інформації з єдиною метою – завуалювати злочини і змусити світове співтовариство думати у необхідному Кремлю руслі.

Ключові слова: авіакатастрофи «Бойнгів», російська пропаганда, дезінформація, військовий злочин, загибель цивільних.

Новітня політична, економічна та військова конфронтація між Європейським Союзом, США, з одного боку, та Російською Федерацією – з іншого, що виникла в результаті агресивної поведінки останньої, все частіше своїми рисами змушує дослідників проводити аналогії з «холодною війною», яку світ вже пережив в другій половині ХХ століття. Користуючись подекуди малоефективним впливом ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, російська державна інформаційна політика і відповідні державні органи та установи продовжують застосовувати інформаційні операції, спрямовані на викривлення інформації та спотворення фактів, успадкувавши та вдосконаливши гнучкість і безпринципність СРСР часів «холодного протиборства». Детальний аналіз всеохоплюючого протистояння двох політичних блоків, двох наддержав, використання в ньому пропаганди як одного з основних інструментів «гібридної війни» в минулому дасть змогу відповісти на виклики, що виникли перед сучасним світом внаслідок агресії Росії.

У зв'язку з широкими хронологічними рамками та значною кількістю фактів пропонуємо зосередити увагу на найменш досліджених, суперечливих подіях, а саме: катастрофах авіалайнерів південнокорейської компанії у 1983 р. та малайзійської авіакомпанії у 2014 р.

Мета дослідження – шляхом порівняння двох прикладів авіакатастроф «Бойнгів» з метою виявлення реакції офіційного Кремля на неочікувані події за участі російських представників, що дескредитують імідж Москви на політичній арені.

Ступінь дослідженості питання та новизна. Тема авіакатастроф «Бойнгів» 1983 та 2014 років загалом не є новою. Дискусії довкола неї породили велику кількість публікацій, особливо на сторінках мережі Інтернет. Вони містять погляди політологів, соціологів, економістів, військових, політтехнологів і громадських діячів. Автори вперше зробили спробу порівняння двох подій з точки зору коментування їх офіційною Москвою, що стало можливим завдяки узагальненню наявних різнобічних розпорощених матеріалів і створило розуміння приємливості у російській пропаганді в історичній прогресії.

Перш ніж приступити до викладення пропагандистської обгортки трагічних авіакатастроф лайнерів у 1983 та 2014 роках, нагадаємо суть подій. Перша із них відбулась 1 вересня 1983 року із «Бойнгом» 747 південнокорейської компанії, який летів з Нью-Йорка до Сеула. Літак відхилився від заданого курсу на 500 км у глиб СРСР і був збитий радянським винищувачем над Сخالіном. Загинули 269 осіб. Друга – катастрофа літака «Бойнг» МН17 малайзійської авіакомпанії, яка відбулась 17 липня 2014 року. Судно здійснювало переліт з Амстердама в Куала-Лумпур. Загинуло 298 осіб. Міжнародне слідство встановило, що літак був збитий з невідконтрольної українській владі території Донбасу із ЗРК «Бук», куди його завезли з Росії. Остання заявляє, що російські «Буки» український кордон не перетинали.

Несподіваність трагедії. В обох випадках інформація про збиті літаки була неочікуваною для

Москви, отже, пропагандистські рішення щодо її розтлумачення перед широким загалом необхідно було приймати нашвидкоруч. Так, про збитий літак у 1983 р. керівництво СРСР дізналось під час планового засідання політбюро. Спочатку навіть інформації не хотіли вірити. Негайно викликаний начальник генштабу М. Огарков заявив, що військові не сумнівались – літак був військовим. Генеральний секретар ЦК КПРС Ю. Андропов, очевидно не приділяючи належної уваги інциденту, відлетів на відпочинок у Крим доручивши колегам ще раз «порадитись і зважити усе». Сам він з одного боку звинувачував у кознях Р. Рейгана, з іншого – сварив «тупоголових генералів, які зовсім не думають про велику політику». З приводу конкретної тактики погляди розділились. Так, заступник міністра іноземних справ Г. Корнієнко пропонував визнати трагічну випадковість і вибачитись перед сім'ями, тих хто, загинув та урядами їх країн, проте підкреслити, що інцидент спровокувала американська сторона своїми розвідувальними польотами поблизу російських кордонів. Проте перемогла точка зору міністра оборони Д. Устінова, який наполягав, що необхідно все заперечувати [1].

У 2014 році звістка про те, що сепаратисти збили цивільний літак, заскочила зненацька офіційну Москву, про що свідчать нелогічні та суперечливі повідомлення ЗМІ цього періоду. Ще наприкінці липня російські канали інформують в ефірі про те, що у проросійських бойовиків є ракети «Бук». А 17 липня, у день катастрофи «Боїнга», агентства ІТАР–ТАРС та «Лайфньюс» повідомили, що «ополченці збили літак Ан–26 у районі Тореза». У той же день Гіркін повідомляє у соціальних мережах, що ними був збитий літак, визначаючи повітряне судно також як Ан–26. Російський Перший канал озвучує незабаром версію, що літак збив український штурмовик Су–25. Цю версію спростовує інший російський канал – РБК. Спецпредставник Росії в ООН Чуркін заявив, що навіть якщо це й зробили сепаратисти, то помилково. Президент В. Путін у своїх виступах утримується від прямих звинувачень або рішучого захисту «ополченців». Проте, спільна риса у трагедіях із «Боїнгами» є – у 2014 році Кремль також звинувачує Захід: «Якби США і Європа не вели подвійні стандарти» та припинили заперечувати «факт реальної війни, каральної операції на південному сході України», то катастрофи не відбулось би [2].

Розслідування трагедії. У день катастрофи радянський уряд через ТАРС зробив наступну заяву: «Літак–порушник на сигнали не реагував і продовжував політ у бік Японського моря» [1]. О 10 ранку корейські новини озвучили слова МЗС Південної Кореї, що з літаком все в порядку, він здійснив вимушену посадку на Сахаліні. А вже через годину віце–президент Корейських авіаліній повідомив, що менше як за 24 години всі проблеми із доставкою пасажирів та екіпажу борта 007 будуть вирішені. Існувала версія, що борт був насильно посаджений радянськими ВПС на Сахаліні. Проте радянський МЗС проінформував японське посольство (з Південною Кореєю у СРСР не було дипломатичних відносин), що рейс 007 не приземлився на Сахаліні, а офіційні особи Москви не мають жодних відомостей про місцезнаходження літака [3].

Далі радянські, американські та японські ВМС розпочали пошуки уламків збитого літака. Про співробітництво при тогочасних відносинах взагалі мови не було [1]. У цей час у радянській пропаганді підтримувалась теза, що вся «сахалінська операція» була розроблена для того, щоб звинуватити керівництво СРСР у кровавому та нелюдському злочині [4]. Лише 7 вересня офіційна Москва визнала факт знищення лайнера і висловила співчуття з приводу загибелі цивільних людей. «Чорні скрині» з лайнера радянські водолази підняли з дна моря за два місяці після трагедії, а передали їх в ІКАО через десять років вже за розпорядженням Б. Єльцина [1].

В ситуації із збитим літаком над Донбасом у 2014 році В. Путін офіційно доручив уряду РФ зробити все можливе для встановлення об'єктивної картини катастрофи літака «Малайзійських авіаліній». «Ми повинні зробити все, що від нас залежить, щоб об'єктивна картина того, що відбулось, стала відомою для нашої громадськості та громадськості України і всього світу, – зазначив президент Росії. Він наголошує, що Росія закликає зупинити бойові дії в зоні АТО в Україні задля «незалежного, неупередженого міжнародного розслідування обставин трагедії» [2].

Паралельно іде широка пропагандистська кампанія, в ході якої ЗМІ віднаходять фальшивих свідків, які розповіли про неіснуючий український винищувач, що збив «Боїнг»; публікують інтерв'ю українського авіадиспетчера, який бачив на радарі українські військові літаки; висвітлюють виступ першого віце–президента Російського союзу інженерів І. Андрієвського із сфабрикованим знімком українського винищувача [2; 5; 6]. Проте, напередодні озвучування результатів розслідування трагедії російська сторона передала міжнародній слідчій комісії дані з радарів, які свідчать про те, що сторонніх повітряних суден у цей момент над Донбасом не було та рейс МН17 безпосередньо перед збиттям значної зміни курсу не здійснював [6; 7].

Зауважимо, що паралельно із вищезначеною версією російськими ЗМІ висувається ще одне припущення катастрофи літака, а саме – «Боїнг» був збитий ЗРК «Бук». При цьому зазначалось, що в ополченців на Донбасі такої зброї немає. Але водночас повідомлялось: «Незалежне джерело бачило дивізіон українських «Буків» у Донецьку, що цим зенітно–ракетним засобом озброєні й спонсоровані Коломойським добровольчі батальйони тощо [3]. А у Твіттері та Вконтакті з'являються навіть відео, де ніби то «українські фашисти» на ламаній українській мові самі визнають, що збили Боїнг. У свою чергу в ході розслідування трагедії міжнародна слідча група підготували досить переконливу базу доказів, яка довела, що «Боїнг» був збитий саме ЗРК «Бук», який прибув на непідконтрольну Україні територію із Росії і після здійснення пуску по малайзійському літаку повернувся у її межі [5; 8].

На офіційній прес–конференції було оголошено, що поблизу МН17 інших літаків не було, тому версія, що лайнер був збитий іншим літаком, визнана непідтвердженою. Також були виключені версії технічної несправності та теракту всередині літака. Водночас головний прокурор Нідерландів Ф. Вестербеке підкреслив, що останнє слово залишається за судом [8].

Загадкові пасажирів «Боїнгів». Надзвичайно аналогічні версії висувались з приводу людей, які перебували на борту збитих лайнерів. Так, у 1983 р. повідомлялось, що радянські водолази, які підіймали рештки від збитого «Боїнга» майже не бачили рештків тіл пасажирів. Вчений М. Гірс, який був залучений до пошуків уламків літака, згадає наступне: «Що нас здивувало: ми бачили багато речей: черевики, окуляри, дитячі іграшки, але ми не бачили жодного чемодана – дивно чи не так? Летіло 270 осіб, але не було крісел». Ще він зазначає: «Ми прибули на місце падіння літака десь через місяць. Згодом говорили, що до берегів Японії прибивало трупи. Ми цього не бачили» [9]. За свідченням одного з радянських водолазів (прізвище не вказувалось), у нього склалось враження, що «літак був заповнений сміттям і людей там не було» [3]. Отже, висувалась версія, що, можливо, людей на борту літака (крім пілота) не було. При цьому висувалась інша версія, що насправді замість пасажирського «Боїнга» був збитий схожий на нього за обрисами американський розвідувальний літак. Лайнер же посадили на американській військовій базі в Японії, а всім пасажирам роздали нові посвідчення особи і грошову компенсацію за мовчання [10]. За іншими даними пасажирів висадили на Алясці в аеропорту «Анкорідж» і переправили кудись за програмою захисту свідків [9].

Щодо трагедії 2014 року, то на сепаратистських сайтах можна було зустріти слова Гірка, що місцеві очевидці підтвердили йому, що деякі з трупів виглядають «несвіжими», тобто, що літак, можливо, був наповнений трупами ще коли він злітав в Амстердамі [6]. Щоправда ця версія не отримала широкого розповсюдження, та й евакуація тіл померлих у кордони їх держав не дала можливості щодо подальших «припущень» з цього приводу.

Кремль щодо визнання провини. Ще напередодні трагічних подій у розпалі «холодної війни» Андропов усвідомлював, що радянсько-американські відносини зайшли у глухий кут, і він розмірковував, як їх стабілізувати. На літо 1983 року американський посол передав йому особисте послання Р. Рейгана. 1 серпня Андропов відповів, запропонувавши для початку створити конфіденційний канал для обміну думками [1]. Через місяць відбулась катастрофа Боїнга, відповідальність за яку 7 вересня радянський уряд визнав і висловив співчуття сім'ям загиблих пасажирів. Більше того, Андропов відправив у США Добриніна із настановою: «Ідть, не мешкаючи, назад до Вашингтона і намагайся зробити все можливе, щоб потихеньку приглушити цей зовсім нам не потрібний конфлікт» [1]. Проте в останнього нічого не вийшло. Планова зустріч радянського міністра іноземних справ Громико та Держсекретаря вилася у скандал з публічними двосторонніми звинуваченнями. Отже, власне загибель «Боїнга» поставила хрест на несміливих спробах американо-радянського діалогу. Рейган назвав катастрофу «злочином проти людства, який ніколи не повинен бути забутий», «актом варварства та нелюдської жорстокості» [1].

Щодо подій 2014 року, то Росія розкритикувала міжнародне слідство щодо збитого «Боїнга». Так, прес-секретар президента РФ Д. Песков назвав його «необ'єктивним і приреченим на провал». А прес-

секретар МЗС М. Захарова назвала міжнародне слідство «політизованим» та звинуватила прокурорів, які його ведуть в «ігноруванні важливих фактів» [11]. Так званий командувач оперативним командуванням самопроголошеної Донецької народної республіки Е. Басурін підтримав російських політиків, заявивши: «Комісія вже другий раз робить висновки і висновки невірні» [12]. Голова МЗС Росії С. Лавров заявив, що «розслідування ще не завершено, і говорити про те, хто винний, а хто – ні, вже хоча б з цієї точки зору, передчасно». З приводу цього посадовець відмовився офіційно перепрошувати за загибель пасажирів рейсу МН17 [13]. Після таких повідомлень очільник МЗС Нідерландів Б. Кундерс вказав послу Росії на недопустимість подібної «необгрунтованої критики» [14].

Тут варто навести цікавий факт, який підмінив опозиційний депутат Законодавчих зборів Петербурга Б. Вишневський: сьогоднішній представник Росії при ООН В. Чуркін, посадаючи у 1983 році посаду першого секретаря радянського посольства у США, першим заявив у Вашингтоні про непричетність СРСР до знищення південнокорейського «Боїнга». Як відомо, саме В. Чуркін, як представник Росії при ООН, 29 червня 2015 року на засіданні Ради Безпеки проголосував проти створення міжнародного трибуналу по збитому влітку 2014 року над територією України малайзійського літака. Тим самим Росія, маючи право вето, заблокувала цю ініціативу міжнародного співтовариства [15].

Ставлення росіян до інциденту. Варто зауважити, що висвітлення подій довкола знищення літаків в обох випадках створило потрібне Кремлю уявлення серед мешканців країни. На підтвердження цього наведемо слова члена Політбюро ЦК КПРС В. Чебрикова: «Що стосується громадян, то в наших людей ставлення до інциденту дуже навіть спокійне і вірне. Слід відзначити, що американські та інші іноземні кореспонденти робили спроби пройтись з магніфонами по Москві і порозпитувати перехожих про їх ставлення до інциденту з південнокорейським літаком. Відповіді були такі рішучі й гострі, що західні кореспонденти швидко забрались геть» [16]. Подібні настрої панують й серед російських мешканців. За даними опитування російського «Левада-Центру», після трагедії 82% росіян сказали, що українська армія якоюсь мірою відповідальна за аварію [6]. Так, наприклад, в ефірі російського незалежного інформаційного каналу «Дождь» москвичі говорили щось на кшталт: «Я не вірю, що моя країна винна» або «це українці хотіли Путіна збити та промахнулись», «це брехня американських імперіалістів» тощо [3].

На завершенні, варто наголосити, що світова спільнота в обох трагічних випадках щодо збитих «Боїнгів» обурена не лише тим, що загинули безвинні люди, але й широкомасштабною дезінформаційною кампанією з боку Російської Федерації. Спроби завуалювати злочини, а не визнати свою провину, не лише завдають величезної шкоди репутації останньої, але й ставлять керівництво Російської Федерації в одну лінію з міжнародними злочинцями, які вчинили злодіяння проти людства. Саме першопочаткове заперечення трагічної помилки у 1983 році викликало міжнародні ускладнення, яких радянський уряд не

очікував. Тому, аби не опинитись у ще більшій ізоляції від світу, перед РФ стоїть нагальна потреба розв'язання міжнародної напруги довкола трагедії з «Боїнгом». І нещодавні заяви російської компанії «Алмаз-Антей» свідчать про те, що в Росії зараз шукають нові шляхи відходу [17]. А віднайти їх буде занадто важко, оскільки, на думку соціолога І. Ейдмана, якщо визнати, що літак був збитий російським «Буком», автоматично доведеться визнати російську агресію, внаслідок якої він опинився на території України і почав вести вогонь по українських військових повітряних суднах. У цьому випадку В. Путін фактично визнав би себе міжнародним злочинцем, більше того, Росія стає автоматично державою, яка підтримує тероризм [18].

Таким чином, авіакатастрофи лайнерів у 1983 та 2014 роках є цікавою темою для аналізу та порівняння в рамках дослідження пропагандистського забезпечення у військовій сфері. І хоча історія не дає прямих рекомендацій для практичного використання, проте запропоноване дослідження доводить певну аналогію у подіях навіть з 33-річною часовою віддаленістю. Подібного роду порівняння можуть зорієнтувати дослідників в очікуваннях щодо ситуації сучасності, порівнюючи з подібним фактом у минулому. Отже, цілком виправданими будуть подальші розвідки спеціалістів різних галузей науки, засновані на порівняльних аналізах пропагандистського коментування офіційним Кремлем подій в Україні останніх років з метою вироблення певних припущень та обґрунтування ймовірних тенденцій, що, в свою чергу, допоможе організувати належні заходи з контрпропаганди.

Список використаних джерел

1. Кречетников А. Трагедия корейского «боинга»: что было на самом деле? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bbc.com/russian/russia/2013/08/130821_ussr_korean_boeing.
2. «Конфуз» мародеров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/konfuz_maroderov/.
3. Южнокорейский Боинг: Интриги вокруг катастрофы 1983 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russiahousenews.info/outline-sketch/intrigi-katastrofa-boinga>.
4. Как американцы сбили корейский Боинг и обвинили в этом СССР [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://xn--80ajoghfyj0a.xn--p1ai/kak-amerikantsy-sbili-koreyskiy-boing-i-obvinili-v-etom-sssr>.
5. Как Россия врала о сбитом малайзийском «Боинге», – подборка российских «фейков» о крушении МН17 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://censor.net.ua/video_news/408346/kak_rossiya_vrala_o_sbitom_malayziyskom_boinge_podborka_rossiyskih_feyikov_o_krushenii_mn17_videofotoreportaj.
6. ЗМІ Росії і збитий «Боїнг». Дев'ять теорій, якими заплутували світ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/28025471.html>.
7. Бойовики не цїлилися в «Боїнг», а в літак російського аерофлоту, щоб почати війну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politic.kiev.ua/politika/18808boioviki-ne-cililisyav-boinga-a-v-litak-rosiiskogo-aeroflotu-szob-pochati-viinu-analitik.html>.
8. Следствие официально подтвердило, что Боинг МН17 был сбит российским Буком [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nv.ua/world/countries/sledstvie-ofitsialno-podtverdilo-chto-mn17-byl-sbit-rossijskim-bukom-231099.html>.
9. Сбитый корейский «Boeing-747»: загадка времен холодной войны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.m24.ru/articles/45072>.
10. Загадки рейса 007. 1 сентября 1983 года южнокорейский «Боинг-747» был сбит в воздушном пространстве СССР [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://topwar.ru/32777-zagadki-reysa-007-1-sentyabrya-1983-goda-yuzhnokoreyskiy-boing-747-byl-sbit-v-vozdushnom-prostranstve-sssr.html>

11. Кремль критикует расследование по делу Боинга МН-17 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ualife.net/politics/kreml-kritikuet-rassledovanie-po-delu-boinga-mh-17/26136/>.
12. Выводы по расследованию крушения МН17 не верны – ДНР [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/politics/20160928/1016977960.html>.
13. «За что?» – Лавров отказался извиняться за крушение Boeing МН17 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rusvesna.su/news/1475251037>.
14. Нидерланды вызвали на ковер посла РФ по делу о сбитом «Боинге» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sundaynews.info/vse-novosti/v-mire/3811-niderlandy-vyzvali-na-kover-posla-rf-po-delu-o-sbitom-boinge>.
15. Дежавю. В 1983 году Чуркин тоже врал про сбитый «Боинг» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ostro.org/general/world/news/476978/>.
16. Сбитый СССР в 1983 году южнокорейский Боинг 747 ещё помнят России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://onekorea.ru/2013/08/09/sbityj-sssr-v-1983-godu-yuzhnokorejskiy-boing-747-eshhyo-primnyat-rossii/>.
17. Бойовики не цїлилися в «Боїнг», а в літак російського аерофлоту, щоб почати війну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politic.kiev.ua/politika/18808boioviki-ne-cililisyav-boinga-a-v-litak-rosiiskogo-aeroflotu-szob-pochati-viinu-analitik.html>.
18. Эйдман И. Почему Россия не признает вину за сбитый Боинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://obozrevatel.com/blogs/98273-pochemu-rossiya-ne-priznaet-vinu-za-sbityj-boing.htm>.

References

1. Krechetnikov A. Tragediya koreyskogo «boinga»: chto bylo na samom dele? [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.bbc.com/russian/russia/2013/08/130821_ussr_korean_boeing.
2. «Konfuz» maroderov [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/konfuz_maroderov/.
3. Yuzhnokoreyskiy Boing: Intrigi vokrug katastrofyi 1983 goda [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://russiahousenews.info/outline-sketch/intrigi-katastrofa-boinga>.
4. Kak amerikantsy sbili koreyskiy Boing i obvinili v etom SSSR [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://xn--80ajoghfyj0a.xn--p1ai/kak-amerikantsy-sbili-koreyskiy-boing-i-obvinili-v-etom-sssr>.
5. Kak Rossiya vrala o sbitom malayziyskom «Boinge», – podborka rossiyskih «feykov» o krushenii MN17 [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://censor.net.ua/video_news/408346/kak_rossiya_vrala_o_sbitom_malayziyskom_boinge_podborka_rossiyskih_feyikov_o_krushenii_mn17_videofotoreportaj.
6. ZMI Rosiyi i zbitiy «Boying». Dev'yat teoriy, yakimi zaplутuvali svit [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.radiosvoboda.org/a/28025471.html>.
7. Boyoviki ne tsililisyav v «Boying», a v litak rosiyskogo aeroflotu, schob pochati viynu [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://politic.kiev.ua/politika/18808boioviki-ne-cililisyav-boinga-a-v-litak-rosiiskogo-aeroflotu-szob-pochati-viinu-analitik.html>.
8. Sledstvie ofitsialno podtverdilo, chto Boing MN17 bil sbit rossiyskim Bukom [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://nv.ua/world/countries/sledstvie-ofitsialno-podtverdilo-chto-mn17-byl-sbit-rossijskim-bukom-231099.html>.
9. Sbityy koreyskiy «Boeing-747»: zagadka vremen holodnoy voyni [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.m24.ru/articles/45072>.
10. Zagadki reysa 007. 1 sentyabrya 1983 goda yuzhnokoreyskiy «Boing-747» byl sbit v vozdushnom prostranstve SSSR [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <https://topwar.ru/32777-zagadki-reysa-007-1-sentyabrya-1983-goda-yuzhnokoreyskiy-boing-747-byl-sbit-v-vozdushnom-prostranstve-sssr.html>
11. Kreml kritikuet rassledovanie po delu Boinga МН-17 [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ualife.net/politics/kreml-kritikuet-rassledovanie-po-delu-boinga-mh-17/26136/>.
12. Vivodi po rassledovaniyu krusheniya МН17 ne vernyi – DNR [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://rian.com.ua/politics/20160928/1016977960.html>.
13. «За что?» – Lavrov otkazalsya izvinyatsya za krushenie Boeing МН17 [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://rusvesna.su/news/1475251037>.
14. Niderlandyi vizvali na kover posla RF po delu o sbitom «Boinge» [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://sundaynews.info/vse-novosti/v-mire/3811-niderlandy-vyzvali-na-kover-posla-rf-po-delu-o-sbitom-boinge>.

info/vse-novosti/v-mire/3811-niderlandy-vyzvali-na-kover-posla-rf-podelu-o-sbitom-boinge.

15. Dezhavuy. V 1983 godu Churkin tozhe vral pro sbityiy «Boing» [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.ostro.org/general/world/news/476978/>.

16. Sbitiyiy SSSR v 1983 godu yuzhnokoreyskiy Boing 747 escho pripomnyat Rossii [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://onekorea.ru/2013/08/09/sbitiyj-sssr-v-1983-godu-yuzhnokorejskiy-boing-747-eschyo-pripomnyat-rossii/>.

17. Boyoviki ne tsililisya v «Boying», a v litak rosiyskogo aeroflotu, schob pochati viynu [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://politic.kiev.ua/politika/18808boioviki-ne-cililisya-v-boing-a-v-litak-rosiiskogo-aeroflotu-szob-pochati-viynu-analitik.html>

18. Eydman I. Pochemu Rossiya ne priznaet vinu za sbityiy Boing? [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://obozrevatel.com/blogs/198273-pochemu-rossiya-ne-priznaet-vinu-za-sbitiyj-boing.htm>.

Kutska O. M., PhD in historical sciences, associate professor, professor of the tactics department, faculty of troops' combat employment of the National Army Academy named after hetman Petro Sahaidachny (Ukraine, Lviv), kutska_o@yahoo.com

Bespeka V. Yu., postgraduate of scientific organizational department of the National Army Academy named after hetman Petro Sahaidachny (Ukraine, Lviv), vadim12323@ukr.net

Plane crashes of the «Boeings» 1983 and 2014: Russian propaganda analogy

The crashes of «Boeing» 747 South Korean companies in 1983 and MN17 Malaysia Airlines in 2014 has been analyzed. The aim of the work – the comparison of Russian propaganda in both cases. The research was conducted by the method of comparative analysis and historicism, it allows in the light of events in 1983 to evaluate the propaganda manipulation of Russian Federation spin doctors in the events with crash of «Boeing» in the territory of the Eastern Ukraine in 2014. On the basis of these findings it is determined that unexpected information about the downed aircraft prompted the Kremlin to fast, sometimes disorganized actions, mislead the international community. Tracked analogy suggests that Russia, like the Soviet Union before, do not hesitate to use harsh and sometimes aggressive methods to cover mistakes of its military in the political arena. This occurs through the dissemination of official Moscow to bargain information for the sole purpose – to disguise the crime and make the international community believe in the right to the Kremlin line.

Keywords: air crash of the «Boeings», Russian propaganda, misinformation, a war crime, the death of civilians.

* * *

УДК (477) XIV–XVI

Ковальчук М. В.,
аспірантка кафедри історії стародавнього світу
та середніх віків, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), mashket@ukr.net

ВКЛЮЧЕННЯ НОВИХ ТЕРИТОРІЙ ДО СКЛАДУ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ЇЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УСТРОЮ У XIV–XVI СТ.

Розглядається процес приднання нових територій та формування адміністративної карти Османської імперії – від утворення першого бейлербейліка Румелія у XIV ст. до кінця XVI ст. Зазначаються історичні умови, за яких провінції створювалися та подається їхня коротка характеристика: дата утворення, складові частини, правителі. Автор робить висновок, що Османська імперія зазнала значного розширення своєї території за рахунок активної завоювничької зовнішньої політики османських султанів. Наприкінці XVI ст. вона володіла більшою частиною Середземномор'я, Північною Африкою, Балканами, арабським Близьким Сходом, узбережжям Чорного моря, мала вихід до Атлантичного та Індійського океанів.

Ключові слова: Османська імперія, територія, адміністративно-територіальний устрій, бейлербейлік, еялет, санджак (ліва).

Території, що входили до складу Османської імперії, формувалися в різні часи, в різних історичних реаліях та відносилися до різних цивілізацій. Під кінець XVI ст. Османська імперія займала площу у 2,5 млн. км², включаючи в себе масив земель в Південно-Східній Європі (включаючи острови), на Близькому Сході

(Передня Азія) та Північній Африці. Мета даної статті – розгляд процесу включення нових територій від утворення першої провінції до кінця XVI ст. та формування адміністративного поділу Османської імперії.

У загальних працях з історії Османської імперії таких авторів, як Г. Іналджик [5], С. Шоу [27], Л. Кінросс [8], К. Імбер [20], Е. Іхсаноглу [6], А. Кримський [9] та інших, питання територіальної організації розглядається або у контексті політики ведення османами війни з тією чи іншою державою, і як наслідок вказуються нові завойовані території; або формування територіального устрою подається разом з характеристикою адміністративної (управлінської) системи.

Монографії європейських, американських, арабських тюркологів Ф. К. Хітті [19], П. Шугара [28], Дж. М. Абун-Насра [13], містять інформацію про історію включення регіонів до складу Османської імперії у XIV–XVI ст., їх внутрішній територіальний поділ, організацію управління та економічну систему. Спеціалізована міждисциплінарна монографія з теми Дональда Пітчера «Історична географія Османської імперії» [26] надає, окрім цінної інформації про кожну з провінцій, структурованих за регіональним поділом, можливість ознайомитися з картографічним матеріалом, у якому наочно висвітлена історія перетворення Османського бейліка на могутню Османську імперію, що займала території на трьох континентах.

Наукові статті Г. Іналджика [22], С. Більге [15], Д. Геза [16], Б. Хайкеля [18], А. Желязкової [4], М. Мейера [10], А. Шамсутдінова [12], Р. Градевої [2] присвячені проблемам становлення османської держави, дозволяють детальніше дізнатися про балканські провінції Османської імперії (Темешвар, Боснія, Буда, Сігетвар, Яник, Еґрі) та арабські (Сирія, Палестина, Йемен): дати утворення, структура, списки бейлербейлів, населення.

Найбільшою адміністративно-військовою одиницею Османської імперії був бейлербейлік (berleybeylik). Термін «бейлербейлік» поступово був заміщений терміном еялет (eyalet): з 1591 р. термін «бейлербейлік» використовується у якості означення канцелярії бейлербея (berleybey – «бей над бєями») [21, р. 721–722], який очолював бейлербейлік (згодом – еялет) та управляв військами підлеглих собі санджаків.

У 1362 р. султан Мурад I призначив свого лала (lala – тур. «вчитель», «наставник») Лала Шахін-пашу командуючим (управителем) завойованих територій Румелії (європейської частини Османської імперії) у якості винагороди за його захоплення Адріанополя у 1360 році (до 1453 року – столиця Османської імперії), а султан повернувся до Анатолії. Так постав перший берлейбейлік Румелія (Rumeli) з центром в Адріанополі, згодом – Софії, який зберіг свій привілейований статус до краю імперії.

Через військову необхідність, коли султан Баязид I рушив до Румелії, у 1393 р. виник другий бейлербейлік – Анатолія (Anadolu) під управлінням Кара Тімурташа [11, с. 123]. У 1413 р., об'єднавши землі Амасьї (важливий центр навчання дітей султана) та Сівасу, у північно-центральної Анатолії заснували Румський бейлербейлік (Rum). Утворені бейлербейліки стали фундаментом подальшого розвитку Османської імперії.